

YTTRANDE

Dnr Ju2016/04398/L6

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm den 10 november 2016

Hur står det till med den personliga integriteten? En kartläggning av Integritetskommittén (SOU 2016:41)

Sammanfattning

SPF Seniorerna stöder kommitténs förslag att

- Datainspektionens uppdrag utvidgas,
- Datainspektionen årligen till regeringen ska lämna en redovisning om utvecklingen inom området, samt att
- regeringen i en årlig skrivelse ska informera riksdagen om utvecklingen och det aktuella tillståndet när det gäller frågor om personlig integritet, informationsteknik och de legala förutsättningarna för integritetsskyddet.

SPF Seniorerna delar promemorian bedömningar att det finns risker av olika allvarlighetsgrad för den personliga integriteten i samband med användning av informationsteknik.

Allmänt

Den ökade digitaliseringen i samhället har gett oss helt nya och bättre möjligheter på en rad olika områden och därmed inneburit stora framsteg. SPF Seniorerna konstaterar emellertid att utvecklingen samtidigt medfört risker för försämringar av skyddet för den enskildes personliga integritet.

Historien rymmer tydliga exempel på hur registreringar av olika slag kommit att utgöra hot mot såväl enskilda som för hela grupper av individer. Det är därför nödvändigt att åtgärder vidtas så att befolkningens personliga integritet i så hög utsträckning som möjligt kan garanteras. SPF Seniorerna menar att alla gynnas av det – inte minst seniorer som generellt sett har mindre vana och förståelse för den digitala verkligheten. Vi delar

SPF Seniorerna

Hantverkargatan 25, Box 225 74, 104 22 Stockholm

Tel 08-692 32 50 info@spfseniorerna.se

Org nr 88 80 00-2830 Pg 607678-0 Bg 5959-0182

www.spfseniorerna.se

alltså kommitténs sammantagna bedömning att den personliga integriteten är ett viktigt värde för hela samhället.

SPF Seniorerna har inte möjlighet att göra någon egen bedömning av vilka risker som föreligger för kränkningar av den personliga integriteten inom vart och ett av områdena utan kommenterar endast vissa av dessa. Det är en angelägen redovisning som kommittén lämnar. Den måste tas på stort allvar och kräver ordentliga åtgärder.

3.3.1 Kunskap om hur uppgifterna hanteras

Kunskap om den personliga integriteten brister hos både enskilda och personuppgiftsansvariga.

För att skyddet för den personliga integriteten ska vara starkt måste dessa brister avhjälpas. Kunskapen om hur personuppgifter hanteras bör komma invånarna till del på ett helt annat sätt än är fallet idag, och ett kunskapslyft bör genomföras.

3.3.2 Möjlighet för den enskilde att påverka

Enskilda har bristande möjligheter att påverka vidareanvändningen av uppgifter och betydelsen av samtycke till personuppgiftsbehandling har urholkats.

Det är enligt SPF Seniorerna orimligt att i fall då samtycke för användning av uppgifter efterfrågas, den enskilda i praktiken helt saknar valmöjlighet. Det rör fall då den enskilda har valet att acceptera de, av den överlägset starka parten, ensidigt bestämda villkor, eller att helt avstå ifrån att använda den aktuella, för den enskilda svagare parten, kanske nödvändiga tjänsten. Detta blir än mer stötande då det i många fall är på det sättet att villkoren är så långa och komplicerade, och i värsta fall inte ens på svenska språket, att villkoren är omöjliga att förstå för de flesta och även för den som orkar ta sig igenom hela texten. Vi menar att detta förhållande borde kunna angripas av berörd tillsynsmyndighet med stöd av bestämmelser om oskäligen avtalsvillkor i avtalslagen.

3.3.3 Den enskildes egna skyddsåtgärder

Kommitténs uppger att det är krångligt och tidsödande för den enskilde att vidta skyddsåtgärder för sig själv. SPF Seniorerna vill gå ett steg längre och hävda att det för många är okänt vilka åtgärder som skulle kunna vidtas och hur man i så fall går till väga och att de är orealistiskt eller till och med omöjligt för många.

11 E-förvaltning

SPF Seniorerna delar promemorian bedömning att företeelser inom området e-förvaltning är förknippade med risker av olika allvarlighetsgrad: såväl vissa risker som påtagliga och allvarliga risker.

SPF Seniorerna delar farhågan att det allmänna i system, arbetsformer och författningar riskerar bygga in egenskaper som kan bli mycket svåra och dyra att ändra på, om följderna för den personliga integriteten visar sig bli allvarliga. Tilläggas kan att dåliga

upphandlingar av avtal med lång löptid som binder offentliga huvudmän gör det svårt att undvika situationen och att den delvis redan är verklighet.

Det är uppenbart att åtgärder behövs för att den digitala utvecklingen inte ska medföra än större negativa konsekvenser för samhället och dess invånare. Det goda som utvecklingen av informationsteknologin fört med sig får inte bli dess egen fiende. Åtgärder måste genomföras innan den gradvisa tillvänjningen och acceptansen till de negativa konsekvenserna gör invånare och beslutsfattare inte ser de faror som hotar.

23 Vilket skydd erbjuder samhället den enskilde?

SPF Seniorerna noterar kommitténs konstaterande att sanktionssystemet – straffrättsligt och skadeståndsrättsligt – inte kan sägas fungera fullt ut, eftersom det inte har fått den effekt som avsåg med bestämmelserna. Vi menar att sanktionssystemen, som är till för att reagera på kränkningar av den personliga integriteten, mot denna bakgrund måste slipas så att de blir i verklig mening avskräckande och att de som inte respekterar de bestämmelser som gäller får bära sitt ansvar fullt ut.

24 Förslag om ökad information till regering och riksdag

SPF Seniorerna stöder kommitténs förslag att Datainspektionens uppdrag utvidgas till att även omfatta de legala förutsättningarna för integritetsskyddet, en analys av utvecklingen samt att årligen till regeringen lämna en redovisning om utvecklingen inom området.

SPF Seniorerna stöder även kommitténs förslag att regeringen i en årlig skrivelse ska informera riksdagen om utvecklingen och det aktuella tillståndet när det gäller frågor om personlig integritet, informationsteknik och de legala förutsättningarna för integritetsskyddet.

SPF Seniorerna välkomnar en utvidgning av Datainspektionens ansvar, men menar att denna långsiktigt inte är tillräcklig. Vi konstaterar att det föreliggande betänkandet enbart är ett delbetänkande och att kommitténs uppdrag ger anledning utgå ifrån att betydligt mera genomgripande förslag på området är att vänta. Mot denna bakgrund kan vi nu acceptera föreslagna förändringar som en början inför mer långtgående förslag i slutbetänkandet.

24.5.3 Rapport till regeringen

SPF Seniorerna tillstyrker att Datainspektionen åläggs att årligen lämna en redovisning om utvecklingen inom IT-området till regeringen. Den årliga rapporten blir ett bra underlag för fortsatt arbete för att undanröja faror med digitaliseringen.

24.5.4 Skrivelse till riksdagen

Det är enligt SPF Seniorerna av yttersta vikt att lagstiftaren är insatt i tillståndet inom det aktuella området och får en övergripande bild, för att kunna agera med rätt åtgärder i

tid. För detta borde Datainspektionens årliga rapport kunna utgöra en viktig utgångspunkt. Den föreslagna ordningen skulle också medföra att området får en större vikt. Vi tillstyrker därför att det införs en ordning enligt vilken regeringen till riksdagen årligen ska överlämna skrivelse med sin egen bedömning.

24.5.6 Inget rådgivande organ vid Datainspektionen

Kommittén har framfört ett antal välgrundade skäl till varför ett rådgivande organ vid Datainspektionen inte bör inrättas. SPF Seniorerna menar att den kunskap inspektionen är i behov av kan inhämtas genom egen omvärldsbevakning och externa kontakter. Förbundet delar därför kommitténs slutsats att ett särskilt råd inte bör tillskapas.

25.2 Ekonomiska konsekvenser

Frågan om den digitala utvecklingens konsekvenser för enskilda individer och för landet måste tas på största allvar. SPF Seniorerna är därför tveksamt till kommitténs bedömning att det skulle räcka med en (1) kvalificerad årsarbetskraft för det stora ansvar som läggs på Datainspektionen att följa, analysera och beskriva utvecklingen på IT-området när det gäller frågor som rör integritet, ny teknik och de legala förutsättningarna för integritetsskyddet samt årligen till regeringen lämna en redovisning om utvecklingen inom området. Det behövs sannolikt mer.

Frågeställningarna är så viktiga för det demokratiska samhällets överlevnad att mer resurser troligen måste till för att säkerställa ett förbättrat och kvarstående skydd för befolkningens personliga integritet i det digitaliserade samhället.

SPF Seniorerna delar kommitténs bedömning att det tillkommande uppdraget kommer att kräva insatser av personal med kompetens inom en rad områden, såsom omvärldsanalys, IT-säkerhet, juridik, webb och kommunikation samt administration med flera. Även om detta innebär stora ekonomiska insatser ser vi det som en garant nödvändig för samhällets och medborgarnas bästa för framtiden.

I detta ärende har SPF Seniorernas förbundsstyrelse beslutat. Martin Engman, samhällspolitisk chef, har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också sakkunnig Jan Vikenhem deltagit.

Christina Rogestam
Förbundsordförande